

מתרצת הגמרא: **אמר אבוי**: המעשה היה בצדוקי חבר.

אמר רבא: וכי צדוקי חבר בועל נדה משוית ליה? ואילו המעשה היה בצדוקי חבר לא היה הכהן גדול חושש שאשתו נדה (70).

אלא אמר רבא: המעשה בכהן גדול לא ארע עם צדוקי-חבר אלא בצדוקי עם-הארץ. ובכל זאת לא חשש לטומאת עם-הארץ, משום שאותו מעשה בשעת רגל הוה, וטומאת עם הארץ ברגל — כטהרה שוינהו רבנן! שלא גזרו על טומאת עמי הארצות ברגל משום דכתיב [שופטים כ] **"ויאסף כל איש ישראל אל העיר — כאיש אחד, חבריבו"** (71)

א-תל

ודרשו מכך, כי **הכתוב עשאן כולן כדין "חבריים"**, כאשר מתאספים בני ישראל ביחד. ושעת הרגל הרי הוא מועד אסיפה של כלל ישראל. ולכן, בשעה זו יש לכולם דין

"חבר", ואינם מטמאים בטומאת עם-הארץ.

אך לא הקלו ברגל אלא לגבי טומאת עם הארץ. ועדיין היה חשש שמא צדוקי הוא טמא מדין בועל נדה קיים תמיד, ואפילו ברגל. ולכן הלך הכהן הגדול אל אשתו לברר אם אין בעלה בועל נדה.

מתניתין:

דם הנדה והזבה חלוקים במהותם משאר המשקים היוצאים מגוף האדם, ומפני כך דינם חלוק:

החילוק המהותי.

שאר המשקין "מתעגלין ויוצאין", שמתאסף המשקה תחילה בגוף ואח"כ יוצא, מה שאין כן דם, שמיד כאשר הוא יוצא הוא נוטף ויוצא, ראשון ראשון [רש"י יט ב ד"ה

הארץ.

71. הרמב"ן הקשה, למה לא תירצה הגמרא כך לעיל על קושית רב שמואל בסתירת המשניות ותירץ שכותים אינם בכלל "חבריים" ונעמיד שהמשנה בריש פרקין עוסקת ברגל. [וביאר החזו"א דהיינו, משום שבתחילת גירותין עבדו ע"ז וכע"ז כתב הריטב"א].

והרשב"א כתב, שהתירו רק בצדוקים שהם מזרע ישראל, והיינו, כיון שהן טמאים כבועלי נדה וצריך לפרוש מטהרותיהן, שוב צריך לשרפן מצד טומאת עם הארץ, ואין להם מעלת "חבריים".

ובתוס' רי"ד כתב, שרק הצדוקים היו עולין לרגל ועשאו כחבריים, אך הכותים סוקלים את ירושלים וטמאים הם ברגל ככל ימות השנה.

התוס'. וראה רשב"א שהכהן חשש רק לטומאת בגדיו [וכן משמע ברש"י ד"ה והוריקן] והם נטמאים בין על ידי מעיינות ובין על ידי משקין, אך לטבילת עצמו לא היה מקפיד. ועוד ביאר, שמשמע שהיה לו די בתשובת אשת הצדוקי, ועל כך מקשינן שעדיין הוא צריך טבילה לבגדיו משום צנורא של עם הארץ, אף שאינה מעיינות הזב כצנורא של בועל נדה.

70. החזו"א [שם יז] הוכיח כביאורו [בהערה 56] שגזרו על כל החשוב בדין מהטהרות, שהרי לדעת רבי יוסי הצדוקים מראים פתחיהן לחכמים, ומסתבר שנוזהרים לא לטמא את הטהרות, ובכל זאת לא יתכן שיהיה צדוקי נחשב כ"חבר" שהרי יש הרבה דיני טהרות שאינם מודים בהם לחכמים, וחששו בו לכל דיני עם

שמתעגל].

ומכך יוצא חילוק דיני:

שאר המשקין נקראים "מעיונות", מה שאין כן דם. ולכן במקום שנאמרה טומאה ב"מעיונות" אין היא כוללת את הדם היוצא.

ובמשנה לקמן [נד ב] מבואר חילוק נוסף –

דם טמא שאינו מעין, מטמא בין כשהוא לח בין כשהוא יבש, ואלו שאר המשקים, הנקראים "מעיונות", מטמאים רק בהיותם לחים ולא כשהם יבשים.

חילוק זה הוא רק בטומאה דאורייתא. אך בטומאות שהן מדרבנן מצינו שגזרו חכמים רק על הדם הלח ולא על היבש. שהשוו חכמים את דין הדם לדין המעיונות כדי שיהא היכר שהטומאה היא רק מדרבנן ולא יבואו לשרוף עליה תרומה או קדשים.

ומביאה המשנה את דעת בית הלל ובית שמאי בכמה אופנים התלויים בכללים אלו: א. **דם העובדת כוכבים**, שאין בה טומאת נדה מדאורייתא, שהרי רק בנות ישראל מטמאות בנדה.

ודם טהרה של מצורעת, יולדת-מצורעת שיצאה ממנה דם-טהור בימי הטהור לזכר או לנקבה⁽⁷²⁾.

בית שמאי מטהרים!

ושני חידושים נאמרו בדבריהם:

האחד, בטהרת דם העובדת כוכבים – שאף על פי שגזרו חכמים שיטמאו העכו"ם כזב לכל דבר [ולכן בכלל גזירתם היה שגם רוקם ומימי רגליהם מטמאים כדין זב], הקילו חכמים וטהרו את דם הנדה של עובדת כוכבים, כדי שיהא היכר שטומאתן היא רק מדרבנן.

והשני, בטהרת יולדת מצורעת – שלמרות ששאר מעיונותיה מטמאים מדאורייתא, בכל זאת דם טהור היוצא ממנה בהיותה יולדת הוא טהור, שאין הדם נכלל בטומאת ה"מעיונות" כי איננו "מעין", כיון שאינו "מתעגל" ויוצא.

ובית הלל אומרים: דם העובדת כוכבים, ודם טהור של יולדת מצורעת, מטמאים – אלא שטומאתם רק כרוקה וכמימי רגליה שמטמאים רק כשהן לחין.

ומחלוקת בית הלל על בית שמאי היא בשני הדינים:

בעובדת כוכבים – מטמאים את דמה כמו רוקה ומימי רגליה, שטמאין משום שגזרו חכמים על עובדי כוכבים שיטמאו כזבים

מחשש בועל נדה ממש, ולא הקלו בהן.

72. כך העלה הערוך לנר מדברי התוס' [ע"ב ד"ה אס]. ומהרמב"ם [משכב ומושב ה ה], אך תוס' רי"ד והמאירי ביארו שהכוונה היא גם למראה טהור, כדם לבן וירוק של מצורעת.

וראה עוד בערוך לנר וחזו"א שלא טהרו ברגל אלא משום שהוא שעת אסיפה שעולים כלם יחד לירושלים, אך כותים אינם עולים, ולא תקנו להם ויתכן לפרש כדלעיל, שטומאת עם הארץ אינה ממש מחשש זב, אלא שגזרו עליהן טומאה כטומאת זרים, ולכן מגען ברגל טהור לזמנו ואחר כך שב וטמא, אך בכותים גזרו

וההיכר שטומאת דם-טוהר זה היא רק מדרבנן, יהיה בכך שהוא מטמא רק בהיותו לח ולא יבש, ונמצא שדינו כרוק ומימי רגלים המטמאים מדאורייתא רק בהיותם לחים, בעוד שדם הטמא מדאורייתא מטמא בין לח ובין יבש.

ובית הלל אומרים: אין דין טהרת דם-טוהר נוהג ביולדת אלא אם כן טבלה אחר שעברו ימי טומאת לידתה. ולכן, זאת שעדיין לא טבלה, על אף שהגיעו ימי הטוהר, דמה טמא מדאורייתא, והרי הוא **מטמא לח ויבש**, ככל דם טמא מהתורה.

ג. **ומודים** בית שמאי לבית הלל, **ביולדת בזוב**, שהיתה טמאה-זבה בלידתה, ועדיין לא נטהרה מטומאת זבה, **שהיא מטמאה בדמה בין לח ובין יבש** אפילו בימי הטוהר. כי על אף שאין דמה הרגיל טמא באותם ימים, לפי שהם ימי טוהר, הרי היא ממשיכה להיות טמאה בתורת זבה, שדם היוצא מזבה, כל עוד לא טבלה, הרי הוא מטמא כדין דם-זיבה.

גמרא:

תמחה הגמרא: למה בית שמאי מטהרים את דם נדה של עובדת כוכבים? וכי לית להו לבית שמאי את גזרת חכמים שעכו"ם הרי הם כזבים, והרי אמרו [בשבת פג א] על הכתוב [ויקרא טו ב] "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם: איש איש כי יהיה זב" — בני ישראל מטמאין בזיבה, ואין העובדי כוכבים מטמאין בזיבה, אבל גזרו חכמים

[אך יחד עם זאת, יש כאן היכר שטומאת עכו"ם היא רק מדרבנן, כי הרי דם של נדה ישראלית מטמא בין לח ובין יבש ואילו דם העובדת כוכבים מטמא רק בהיותו לח, דומיא דרוקה ומימי רגליה שאינם מטמאין אלא רק בהיותם לחים].

וביולדת מצורעת — מטמאים בית הלל את דם הטוהר שלה מדאורייתא, שאף על גב שדם אינו "מעין" ריבחה אותו התורה שיהיה לו דין מעין [ומעיינות המצורע טמאין מדאורייתא], ולפיכך טמא דם הטוהר של מצורעת מן התורה, כרוקה ומימי רגליה⁽⁷³⁾.

ב. **דם היולדת שלא טבלה** בסיום ז' ימי הטמאה לזכר או י"ד ימי הטמאה לנקבה, והרי היא רואה דם בימי הטוהר כשהיא עדיין טמאה בטומאת לידה —

בית שמאי אומרים: מדאורייתא דמה טוהר, כי אינו דם טמא של נדות, וגם אין טהרתו של דם הטוהר תלוי בטבילה לטומאת לידה.

ואף על פי ששאר המשקין היוצאים ממנה כגון רוקה ומימי רגליה מטמאים מדאורייתא, כדין משקין היוצאים מיולדת שלא טבלה ללידתה, אין דמה בכלל זה. כי, כאמור, הדם אינו נכלל בטומאת ה"מעיינות".

ולפיכך, בהיותו "דם-טוהר" באותם הימים — הרי הוא טוהר מדאורייתא! אלא, שגזרו חכמים עליו שיהיה כרוקה וכמימי רגליה ויטמא מדרבנן.

73. כך פירש רש"י [ד"ה ובית הלל] שמטמא רק לח כיון שיש לו דין "מעייין", ומקורו ממה

ולא כשהוא יבש, ויבואו לידי מכשול.

ולפיכך, לא גזרו כל טומאה על דם הנדה של עובדת כוכבים, ובכך יש היכר שטומאת עובדי כוכבים היא רק מדרבנן⁽⁷⁵⁾.

מקשה הגמרא: **אי הכי**, שלא גזרו על דם העובדת כוכבים כדי שלא יהיה מצב ש"עשיתו-כשל-תורה" וישרפו עליו תרומה וקדשים — רוקה ומומי רגליה נמו לא יטמאו, שמא יבואו לטעות שהם טמאים מדאורייתא.

כי הרי בישראלית מטמא הרוק מדאורייתא רק כשהוא לח, וכן בעובדת כוכבים גזרו רבנן שיטמא רוקה רק בעודנו לח. ואם כן ניחוש שמא יאמרו שטומאת עובדי כוכבים היא מדאורייתא ויבואו לשרוף עליה תרומה וקדשים, ואם כן לא נגזור על רוקה ומימי רגליה כדי שיהיה היכר שטומאת עובדי הכוכבים היא רק מדרבנן?

עליהן — שיהו כזבים לכל דבריהם! (74)

מבארת הגמרא: **אמרי לך בית שמאי: היכי לעביד בדם נדה שלהם?**

אם נגזור עליו **ליטמא לח ויבש**, כדין דם טמא שאינו נחשב "מעין".

אם כן, **עשיתו כשל תורה!**

ויבואו לטעות בו שטומאתו מדאורייתא, וישרפו עליו תרומה וקדשים.

ואם נגזור עליו **שליטמי לח ולא ליטמי יבש**, ובכך יהיה ההיכר שהטומאה היא רק מדרבנן, כי דם דאורייתא מטמא דם ביבש.

אם כן, **חלקת בשל תורה** — שיטעו לומר כי טומאת דם עובדת כוכבים הוא מדאורייתא ככל דם נדה, וילמדו מכך שכל דם נדה, ואפילו של ישראל מטמא רק כשהוא לח

אפילו כשראתה בלא הרגשה]. וראה חזו"א [קכ ד] שדן אם טומאת דם הנדה היא כמעיונותיה או שהדם עצמו טמא כשכבת זרע של זב.

75. רש"י [במשנה ד"ה בית שמאי אומר] כתב, שרק בעובדת כוכבים הוצרכו לטהר דמה, כי טומאתה רק מדרבנן, וכיון שהרחיקה לגמרי בטומאת מעיונותיה חששו שיסברו כי דם דמה טמא וישרפו עליו תרומה ולכן טהרו דמה להיכר, מה שאין כן בדם טוהר של יולדת שלא טבלה, שמעיונותיה טמאים מהתורה, גזרו על דמה, ולא בטלוח לגמרי, כי לא חששו שישרפו עליה תרומה שהרי הכל יודעים שאחר ימי לידה דמה טהור, וסמכו על היכר שאינו מטמא יבש. וראה מהרש"א.

ותוס' [ד"ה וזובן] ביארו, שבדם עובדת

שדרשו [בע"ב] "לנקיבה", לרבות מצורעת למעיונותיה.

אך הרמב"ם [משכב ומושב ה ה] נקט שמטמא רק ראשון, כי דינו כמשקין היוצאים מן הטמא. ובאור שמח [שם] תמה על כך מסוגיית הגמרא. [ובהערה 84 נביא ביאור] והסיק שלדעת הרמב"ם מעיונות מצורע מדרבנן, ולכן נשנו במשנה עם דם נכרית שטומאתה מדרבנן. וראה חזו"א [נגעים יא יד].

74. קושיית הגמרא היא שדם עכו"ם יטמא כדין דם נדה, שהוא עצמו טמא, ולא מצד מעיונות הזב, שהרי בית שמאי סברו ש"דם" אינו מטמא כמעין, ומשום כך טיהרו דם טהרה של מצורעת. [ואף שאין בהם דין "ראית נדה", עצם הדם טמא, כמבואר בשו"ת רע"א סב, שמטמא

אבל קריו של עובד כוכבים — טהור⁽⁷⁸⁾, אפילו לבית הלל שטמאו דם עובדת כוכבים.

ומבאר הגמרא טעמו: זובו טמא אפילו לבית שמאי, דהא איכא למעבד היכרא בקריו! כיון שקריו טהור, שאינו מטמא את הנוגעים בו, יש בכך היכר שטומאת זובו היא רק מדרבנן. ולכן, אפשר לגזור על זובו שיטמא, ואין חשש שיבואו לשרוף עליו תרומה וקדשים.

קריו טהור אפילו לבית הלל שטמאים דם עובדת כוכבים, כי גם לבית הלל גזירת טומאה טעונה היכר, ובדמה של עובדת כוכבים יש היכר בכך שהוא מטמא רק לח ולא יבש, ואילו בזב עבוד ביה רבנן היכרא בכך שקריו של עובד כוכבים אינו מטמא כלל, כי היכי דלא לשרוף עליה תרומה⁽⁷⁹⁾ וקדשים.

שואלת הגמרא: למה טיהרו את קריו וטמאו

מתרצת הגמרא: כיון דעבדינן היכרה בדמה של עובדת כוכבים, שאינו מטמא כלל, מידע ידיע שכל טומאתם כולל הטומאה דרוקה ומימי רגליה היא רק דרבנן!

מקשה הגמרא: למה טהרו דמה וטמאו מעיינותיה, — ולעביד [להיפך] היכרא ברוקה ומימי רגליה שלא יטמאו כלל, ולטמויי לדמה, ולא ניחוש ל"עשיתו-כשל-תורה" שהרי יש לנו היכר ברוקה ובמימי רגליה שאינם מטמאים כלל!?

מתרצת הגמרא: רוקה ומימי רגליה דשביחי — גזרו בה רבנן.

דמה, דלגבי רוקה נחשב כדבר לא שכיח⁽⁷⁶⁾ — לא גזרו ביה רבנן!

אמר רבא: זובו של עובד כוכבים — טמא, ומטמא במגעו⁽⁷⁷⁾ אדם וכלים אפילו לבית שמאי! שטהרו דם נדה של עובדת כוכבים.

78. מדברי רבא משמע שקריו טהור לגמרי, ונמצא שאינו נחשב כמשקין, ולכן אינו מטמא אפילו מצד משקין טמאים, אף שיצאו ונגעו בעכו"ם שהוא כזב.

79. בתוס' הרא"ש הקשה, הרי שנינו בתורת כהנים שאף על פי שעכו"ם אין מטמאין בזיבה, [מדאורייתא, מכל מקום מדרבנן] טמאין בזב ושורפין עליהם את התרומה, והעלה מכך שגזרו עליהן שוב והחמירו לשרוף. וראה תוס' לעיל [לג ב ד"ה ורמינהו] שהביאו בשם ר"ת ששורפין. והקשו מסוגיין.

ואכן הגר"א מחק תיבות "תרומה וקדשים", וגרס "כי היכי דלא לחייב עליה על טומאת מקדש וקדשיו". ובביאורו לתוספתא זבים [ריש

כוכבים טיהרו כדי שלא יראו לחלק בין לח ליבש גם בשל ישראל, אך בדם יולדת חילקו בין לח ליבש כי הכל יודעים שאין דמה טמא מן התורה, ולא ילמדו ממנה לישראל.

76. רש"י [ד"ה דם], והוסיף הריטב"א שודאי דם שכיח באשה כמבואר לעיל [ד א] ורק לגבי רוק אינו שכיח.

77. רש"י [ד"ה טמא], והעיר הרש"ש שהרי זוב מטמא גם במשא [כדלהלן נה א]. וראה להלן [הערה 93] שתורי"ד נקט שמדובר בראיה ראשונה, ועל כך הוקשה לרש"י איך יטמא במשא אם אינו מקום מעיין, ולכן נקט שטמא רק במגע. ואף שעכו"ם נחשב זב מתחילה, רק ראה שניה מטמאה.

גמורה". ומוכח כדברי רבא, ששכבת זרע של עכו"ם טהורה לגמרי, ואינה טמאה אפילו מדרבנן.

דוחה הגמרא: לא! כוונת המשנה להשמיענו ששכבת זרע של גוי היא טהורה מדאורייתא, אבל היא טמאה מדרבנן!

הגמרא מביאה ראיה נוספת שקריו של עכו"ם טהור: תא שמע:

"נמצאת אומר: שכבת זרע של ישראל

טמאה בכל מקום, ואפילו במעי עובדת כוכבים [כשתפלוט אותה]. ושכבת זרע של עובד כוכבים טהורה בכל מקום, ואפילו במעי ישראלית. הוי"ו ממי רגלים שבה", שאם יצאה מעובדת כוכבים שכבת-זרע של עובד-כוכבים יחד עם מימי רגליה, הרי היא טמאה מצד טומאת מי הרגלים המעורבים בשכבת הזרע, שגזרו על מימי רגליהם של עובדי כוכבים שיטמאו כזבים.

ומוכח ששכבת זרע של גוי טהורה לגמרי.

את זובו, ולעביד [איפכא!] היכרא בזובו, שיהיה טהור לגמרי, ולטמויי לקריו?

משיבה הגמרא: זוב, דלא תלי במעשה, נחשב כדבר שכיח ולכן גזרו ביה רבנן טומאה.

קריו, דתלי במעשה [חימום], כיון שהוא גורם לעצמו לבא לידי קרי, ויכול למנוע עצמו מכך, נחשב כלא שכיח⁽⁸⁰⁾ ולא גזרו ביה רבנן טומאה!

לימא מסייע ליה לרבא, שקריו של עכו"ם טהור לגמרי.

ממה ששינונו בברייתא:

עובדת כוכבים שפלטה שכבת זרע מישראל, טמאה שכבת-הזרע!⁽⁸¹⁾

ובת ישראל שפלטה שכבת זרע מן העובד כוכבים, טהורה שכבת הזרע!

מאי לאו, "טהורה" משמעותו "טהורה

81. רש"י [ד"ה עובדת] כתב, שבהכרח הכוונה היא לטומאת השכבת זרע, כי העובדת כוכבים אינה נטמאת, כי כבהמה בעלמא דמא. ומכאן הוכיח המשנה אחרונה [נגעים ג א] שעכו"ם אינו נטמא בשום טומאה, ולא כהתווי"ט שם שהתמעטו רק מטומאת מת. וראה רמב"ם [טומאת מת א יג] שכתב כרש"י. ולכאורה תמוה, אם סברא היא, למה הוצרכו ללמוד מקרא ש"אין העכו"ם מטמאין בזיבה"? ויתכן שרש"י פירש כמאן דאמר שפולטת משום נוגעת, ועדיין צריך מיעוט שאינם מטמאים בראיה, ואילו למאן דאמר שפולטת משום רואה, אכן טהרתה אינה מסברא אלא מהמיעוט של "בני ישראל" שאין עכו"ם מטמאין בראיה.

פ"ב] כתב, שגרס כן כי באמת שורפין עליהן תרומה. וראה בר"ש [שם] שהקשה כן, וצידד לחלק בין עכו"ם שראה זיבה בפועל, ששוב בין עליו לסתם עכו"ם שאף על פי שטמאוהו כזב אין שורפין עליו. וזה תמוה, שהרי בסמוך מקשינן שיעשו היכר בזובו, ומוכח שאף כשראה אין שורפין. וראה חזו"א [זבים ב ח] שעצם ההיכר נצרך אף אם שורפין כשראה, כדי להראות שטומאתו דרבנן, ואין חייבין עליה משום טומאת מקדש וקדשיו. וראה עוד בחברותא למסכת זבים [שם].

80. כך ביאר בתוס' הרא"ש.